

บทที่ 2

ประวัติและผลงาน ครูจตุพร รัตนวราหะ

ครูจตุพร รัตนวราหะ เป็นนักเรียนโรงเรียนนาฏศิลป์กรมศิลปากร ในสาขานาฏศิลป์ไทยโบราณยุคแรกๆ ซึ่งถือได้ว่าครูจตุพรเป็นบุคคลที่ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากไม่ว่าความสำเร็จในเรื่องของการปฏิบัติการสอน จะเห็นได้ว่าครูจตุพรได้ถ่ายทอดความรู้ให้กับลูกศิษย์จนเป็นที่ยอมรับในวงการนาฏศิลป์มากมายหลายท่าน ความสำเร็จในเรื่องของการเป็นศิลปินโดยเฉพาะอย่างยิ่งในบทบาทของทศกัณฐ์ ครูจตุพรมักได้รับบทให้แสดงอยู่เสมอ จนสร้างชื่อเสียงให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป หรือแม้แต่ความสำเร็จในเรื่องของการเป็นผู้บริหารก็ตามครูจตุพรก็ประสบความสำเร็จในเรื่องดังกล่าวเป็นอย่างดี จะเห็นได้ว่าความสำเร็จในหลายๆ ด้านที่เกิดขึ้นในชีวิตของครูจตุพรนั้น ไม่ใช่เป็นเรื่องง่ายๆ ที่จะเกิดขึ้นกับชีวิตของคนทั่วไปได้มากนัก

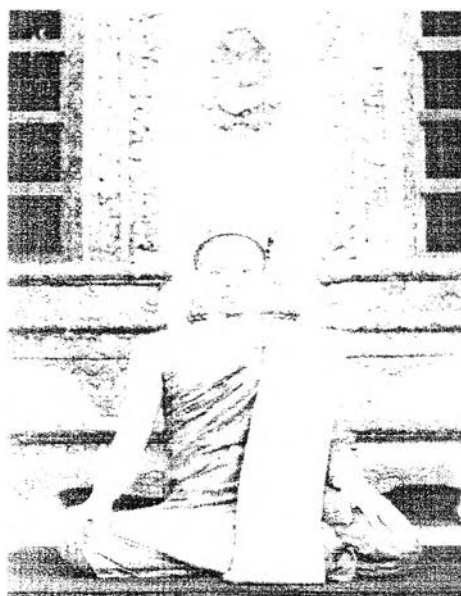
ภาพที่ 1 ครูจตุพร รัตนวราหะ
สำเนาจากรูปถ่ายของ ครูจตุพร รัตนวราหะ

2.1 ประวัติส่วนตัว

ครูจตุพร รัตนวราหะ เกิดเมื่อวันจันทร์ ที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2479 เป็นบุตรของ นายเจิม และนางประวรงค์ รัตนวราหะ มีพี่น้องร่วมบิดาและมารดาเดียวกัน 7 คน คือ

นางขวัญตา	นาวาทอง
นางขวัญใจ	ฤทธิสรไกร
นายจตุรงค์	รัตนวราหะ
หม่อมจากรุศรี	ฉัตรชัย
นางจรรยา	พึงรัมย์
นางสาวจีรวัส	รัตนวราหะ
นายจตุพร	รัตนวราหะ

และเมื่ออายุได้ 27 ปี ครูจตุพรได้เข้าพิธีอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ณ วัดบวรนิเวศน์วิหาร กรุงเทพมหานคร

ภาพที่ 2 ครูจตุพรอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ปี พ.ศ.2509

ณ วัดบวรนิเวศน์วิหาร กรุงเทพมหานคร

สำเนาจากรูปภาพของ ครูจตุพร รัตนวราหะ

ครูจตุพร สมรสกับนางสาวชุมศรี รัตนนนท์ เมื่อวันที่ 4 กันยายน พ.ศ. 2509 มีบุตรธิดา 4 คน คือ

นายเรืองฤทธิ์	รัตนวราหะ
นางสาวอศิวรรณ	รัตนวราหะ
นายพีรพล	รัตนวราหะ
นายณวพร	รัตนวราหะ

ภาพที่ 3 พิธีมงคลสมรสระหว่างครูจตุพร รัตนวราหะ กับนางสาวชุมศรี รัตนนนท์
วันที่ 4 กันยายน พ.ศ.2509
สำเนาจากรูปภาพของ ครูจตุพร รัตนวราหะ

ภาพที่ 4 ครอบครัวครูจตุพร รัตนวราหะ
สำเนาจากรูปภาพของ ครูจตุพร รัตนวราหะ

2.2 ประวัติการศึกษา

ประวัติการศึกษาของครูจตุพร รัตนวราหะ ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ การศึกษาทางด้านวิชาสามัญ และการศึกษาทางด้านวิชาศิลปะ

2.2.1 การศึกษาทางด้านวิชาสามัญ

ครูจตุพร รัตนวราหะ เข้ารับการศึกษาขั้นต้นที่โรงเรียนสุวรรณราม (วัดชีเหล็ก) คลองบางกอกน้อย ฝั่งธนบุรี แต่ในขณะนั้นเป็นช่วงของการเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ครอบครัวของครูจตุพรได้อพยพไปอยู่ที่อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ด้วยเหตุนี้เองครูจตุพรจึงได้ย้ายมาศึกษาต่อที่โรงเรียนวัดศาลในอำเภอปากเกร็ด เมื่อสงครามโลกยุติลงครอบครัวของครูจตุพรได้ย้ายกลับมาอยู่ในกรุงเทพมหานครเช่นเดิม ครูจตุพรจึงเข้ามาศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 อีกครั้งที่โรงเรียนวัดมหารธรรม์พารามจนจบหลักสูตรชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในปี พ.ศ. 2490

เมื่อจบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แล้ว ครูจตุพรมีความตั้งใจที่จะศึกษาเป็นทหารอากาศแต่เนื่องจากเศรษฐกิจในครอบครัวไม่อำนวย ครูจตุพรจึงต้องตัดสินใจศึกษาในสายวิชาสามัญต่อไปโดยสมัครเข้าสอบแข่งขันเพื่อศึกษาต่อในโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย โรงเรียนเทพศิรินทร์ และโรงเรียนโยธินบูรณะ แต่ครูจตุพรสอบไม่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกทั้ง 3 โรงเรียน จึงสมัครเข้าเป็นลูกศิษย์วัดบวรนิเวศวิหาร เนื่องจากลูกศิษย์วัดมีสิทธิที่จะเข้าศึกษาในโรงเรียนของวัด แต่ในปีนั้นปรากฏว่าลูกศิษย์วัดมีจำนวนมากจึงต้องใช้วิธีการจับสลาก ในครั้งนั้นครูจตุพรก็ไม่สามารถเข้าศึกษาในสถาบันดังกล่าวได้ ครูจตุพรจึงต้องใช้เวลาว่างเข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่วัดราชบูรณะ (วัดเลียบ) ในปี พ.ศ. 2491

2.2.2 การศึกษาทางด้านวิชาศิลปะ

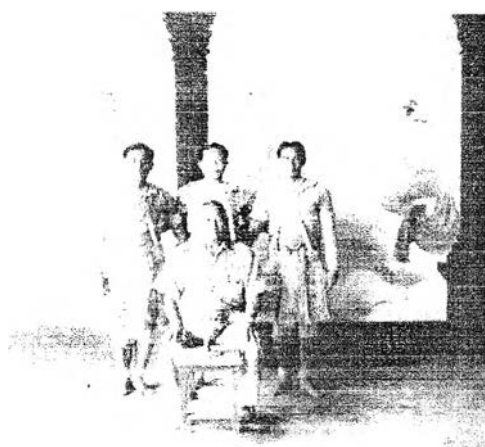
เมื่อครูจตุพรจบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ขณะนั้นครูจตุพรได้อาศัยอยู่กับคุณป้าแถวย่านบางลำภู โดยบ้านของคุณป้าอยู่ใกล้กับบ้านของนางลิ้นจี่ จารุจรณ (ภรรยาของครูรงค์ ภักดี) ครูจตุพรจึงได้รับคำแนะนำจากนางลิ้นจี่ให้ไปสมัครเข้าเรียนที่โรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ (วิทยาลัยนาฏศิลป์) เมื่อ พ.ศ. 2492 โดยเลือกศึกษาวิชาเอกนาฏศิลป์ไทยสาขาโขน ในการศึกษาในครั้งนี้นักเรียนได้รับการคัดเลือกจากบรมครูผู้ทรงคุณวุฒิทางฝ่ายยักษ์ให้ฝึกหัดเป็นตัวยักษ์ โดยมีครูยอแสง ภักดีเทวา เป็นครูท่านแรกที่ทำการสอนในเรื่องของการฝึกหัดขั้นพื้นฐานไม่ว่าจะเป็นการตบเข่า ถองสะเอว เดินเสา ถีบเหลี่ยม และที่สำคัญครูยอแสงเป็นผู้ถ่ายทอดแม่ท่าของตัวยักษ์ซึ่งถือว่าเป็นท่าพื้นฐานที่สำคัญให้กับครูจตุพร จัดได้ว่าครูยอแสง

เป็นครูท่านแรกของครูจตุพร จากการถ่ายทอดและฝึกหัดอย่างเข้มงวดของครูยอแสงบวกกับความตั้งใจในการฝึกฝนของครูจตุพร ในปีแรกที่เข้าศึกษาในโรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ครูจตุพรได้รับคัดเลือกให้ออกแสดงโขนในบทบาทของเสนายักษ์ การศึกษาของครูจตุพรเป็นไปตามขั้นตอนของการเรียนการสอนตามหลักสูตรของโรงเรียน นอกจากครูยอแสงที่เป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้ครูจตุพรแล้วครูจตุพรยังได้รับการถ่ายทอดวิชาความรู้ต่างๆ จากครูท่านอื่นอีกหลายท่านตามลำดับของชั้นเรียน เช่น ครูชม้อย ชาติเรียม ครูเจริญ เวชเกษม และครูหยัด ช้างทอง จากการเรียนและการฝึกฝนจนสามารถออกแสดงได้ในครั้งแรกนั้น ในระยะต่อมาครูจตุพรยังได้รับการคัดเลือกให้แสดงในบทบาทของยักษ์เสนา ยักษ์ต่างเมือง หรือแม้แต่ในบทของพญายักษ์ไม่ว่าจะเป็นบทของมโหธร เปาวนาสูร กุมภกรรณ มังกรกัณฐ์ แสงอาทิตย์ อินทรชิต พิเภก ฯลฯ จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2498 ในขณะที่ครูจตุพรกำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นกลางปีที่ 1 ครูจตุพรได้รับคัดเลือกให้แสดงในบทบาทของทศกัณฐ์เป็นครั้งแรก ซึ่งบทบาทที่ได้รับในครั้งนั้น คือ บทของการออกกราวตรวจพลและยกรบ โดยมีครูอร่าม อินทรนัญ เป็นผู้ถ่ายทอดกระบวนการทำรำและฝึกซ้อมการแสดงให้ที่สำคัญการแสดงในครั้งนั้น ครูอร่าม อินทรนัญ ได้ร่วมแสดงเป็นตัวทศกัณฐ์ในบทนั้นเองด้วย สาเหตุที่ครูจตุพรได้รับการคัดเลือกให้แสดงบททศกัณฐ์ในการออกกราวตรวจพลและยกรบนั้นเนื่องมาจากบทบาทของทศกัณฐ์ในตอนดังกล่าวจะต้องใช้ผู้แสดงที่มีรูปร่างสูงใหญ่ สุขภาพร่างกายแข็งแรงเนื่องจากเป็นตอนที่ต้องมีการออกกราวตรวจพลและออกรบกับกองทัพของพระราม สำหรับครูอร่าม อินทรนัญ ที่รับบทของทศกัณฐ์ในตอนนั้นเองนั้นก็เนื่องจากในขณะนั้นครูอร่ามค่อนข้างจะเป็นครูที่มีความอาวุโสพอสมควร ดังนั้นคงไม่เหมาะที่จะให้ครูอร่ามมาแสดงในบทบาทของการออกกราวตรวจพลและยกรบ ที่สำคัญการแสดงในบทนั้นเองจะต้องใช้ผู้แสดงที่มีฝีมือตลอดจนลีลาทำรำที่งดงามเป็นอย่างมาก (สัมภาษณ์ จตุพร รัตนวราหะ 22 กันยายน 2544) เป็นที่น่าสังเกตว่าครูจตุพรได้รับความไว้วางใจจากครูอร่ามเป็นอย่างมากจึงคัดเลือกครูจตุพรให้รับบทบาทเป็นตัวละครตัวเดียวกันซึ่งหาได้ยากมากในสมัยนั้นที่ครูกับลูกศิษย์จะแสดงร่วมกันในลักษณะเช่นนี้ การแสดงในบทบาทของทศกัณฐ์ในครั้งนั้นอาจถือได้ว่าเป็นประสบการณ์ที่สำคัญของครูจตุพรก็ได้ ต่อมาครูจตุพรก็ได้รับการคัดเลือกให้แสดงบทบาททศกัณฐ์ในตอนอื่น ๆ เช่น ตอนนางลอย ตอนชุกต้องดวงใจ ตอนท้าวมาลีวราชว่าความ เป็นต้น ในบางครั้งครูจตุพรยังได้รับคัดเลือกให้แสดงในการแสดงรำเดี่ยวชุดต่างๆ ซึ่งถือว่าต้องใช้ผู้แสดงที่มีความสามารถในเรื่องของลีลาทำรำเป็นอย่างสูง เช่น ชุดฉายทศกัณฐ์ลงสวน ฉายหนุมานแปลง โดยมีครูอร่าม อินทรนัญ เป็นผู้ฝึกหัดถ่ายทอดให้เช่นกัน ครูจตุพรได้สะสมประสบการณ์การแสดงต่างๆ ตั้งแต่ครั้งยังเป็นนักเรียนอยู่ซึ่งถือว่าเป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่ายิ่ง จนจบการศึกษาในระดับ

ประกาศนียบัตรนาฏศิลป์ชั้นสูงปีที่ 2 เมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2505 และได้จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีครุศาสตร์บัณฑิตจากวิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. 2523

ภาพที่ 5 ครูจตุพร กับ นางดินฉี อาจารย์รวม ประมาณปี พ.ศ.2497
 ตำนานจากรูปภาพของ ครูจตุพร รัตนวราหะ

ภาพที่ 6 ครูยอแสง ภักดีเทวา (คนยืนด้านซ้าย)
 ตำนานจากรูปภาพของ ครูจตุพร รัตนวราหะ

2.2 ประวัติการรับราชการ

ประวัติการรับราชการของครูจตุพร รัตนวราหะ ผู้วิจัยได้แบ่งช่วงของการรับราชการของครูจตุพรออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงของการเป็นศิลปิน ช่วงปฏิบัติการสอน และช่วงของการเป็นผู้บริหาร

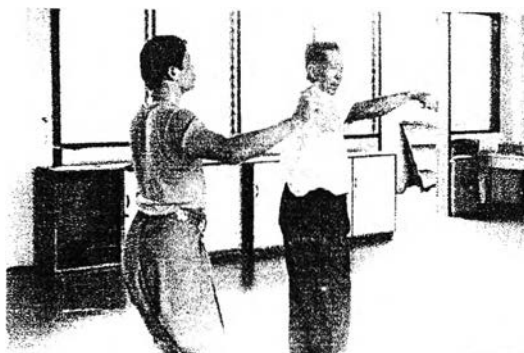
2.3.1 ช่วงของการเป็นศิลปิน

ครูจตุพร รัตนวราหะ เริ่มเข้ารับราชการในขณะที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับนาฏศิลป์ชั้นกลางปีที่ 1 เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2500 ในตำแหน่งศิลปินจัตวา กองการสังคีต กรมศิลปากร การเข้ารับราชการในครั้งนี้เป็นนโยบายของนายธนิต อยู่โพธิ์ ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมศิลปากร นโยบายดังกล่าวเป็นนโยบายที่เปิดโอกาสให้นักเรียนที่มีฝีมือทางด้าน การแสดงของโรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์เข้าสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการของกองการสังคีต มีหน้าที่เป็นนักแสดงเพื่อเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมของกรมศิลปากรโดยตรง ครูจตุพรเข้ารับราชการในตำแหน่งดังกล่าวไปพร้อมกับการศึกษาในโรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ ตลอดระยะเวลา 8 ปี ที่ครูจตุพรรับราชการในตำแหน่งของศิลปิน ความรู้ความสามารถที่ได้รับการถ่ายทอดจากการเรียนการสอนในชั้นเรียนผสมผสานกับความรู้ความสามารถที่มาจากประสบการณ์ตรงที่เกิดขึ้นจากการแสดง ซึ่งในบางครั้งอาจเป็นการแสดงที่นำความรู้มาจากการเรียนมาใช้หรือในบางครั้งก็เป็นความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอด ฝึกหัดเพื่อการแสดงโดยตรงโดยเฉพาะในบทบาทของตัวอักษร จะเห็นได้ว่าสิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ทำให้ครูจตุพรเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถมากท่านหนึ่งของวงการนาฏศิลป์ไทยในยุคปัจจุบัน

ภาพที่ 7 ครูอร่าม อินทรนัญ ครูอีกท่านของครูจตุพร

สำเนาจากรูปภาพของ ครูจตุพร รัตนวราหะ

ภาพที่ 8 ครูอร่าม อินทรนัฏต่อท่ารำให้กับครูจตุพร
สำเนาจากรูปภาพของครูจตุพร รัตนวราหะ

2.3.2 ช่วงการปฏิบัติการสอน

ครูจตุพร รัตนวราหะ เริ่มรับราชการสายปฏิบัติการสอนของวิทยาลัยนาฏศิลป์ ในปี พ.ศ. 2508 โดยโอนย้ายจากตำแหน่งนาฏศิลป์ใน กองการสังคีต เป็นครูผู้สอนนาฏศิลป์ไทยใน สาขาโขนยักษ์ ในช่วงปฏิบัติการสอนผู้วิจัยได้แบ่งลักษณะบทบาทของครูจตุพรในช่วงนี้ออกเป็น 3 ลักษณะใหญ่ๆ คือ การสอนในภาคปฏิบัติ การสอนในภาคทฤษฎี และการถ่ายทอดฝึกหัดการแสดง

การสอนในภาคปฏิบัติครูจตุพรได้รับมอบหมายให้สอนในรายวิชาปฏิบัติศิลป์ วิชาเอกนาฏศิลป์ไทย สาขาโขนยักษ์ ซึ่งมีการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับนาฏศิลป์ชั้นต้นปีที่ 1 จนถึงระดับนาฏศิลป์ชั้นสูงปีที่ 2 การเรียนการสอนในภาคปฏิบัตินี้จะเข้าไปในลักษณะของการสับเปลี่ยนครูผู้สอนในแต่ละระดับชั้นของแต่ละภาคเรียนหรือในแต่ละปี ซึ่งในแต่ละลำดับขั้นนั้นจะมีเนื้อหาของรายวิชาตามหลักสูตรที่แตกต่างกัน

ภาพที่ 9 ครูจตุพรสอนทำการสอนภาคปฏิบัติ ณ วิทยาลัยนาฏศิลป์
สำเนาจากรูปภาพของ ครูจตุพร รัตนวราหะ

ในปี พ.ศ. 2510 ครูจตุพรทำการสอนอยู่ที่วิทยาลัยนาฏศิลป์นั้นครูจตุพรได้มีโอกาสเข้าถวายการสอนโขนแก่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชเจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ์สยามกุฎราชกุมาร เมื่อครั้งทรงพระเยาว์ที่โรงเรียนจิตรลดา การสอนในครั้งนั้นครูจตุพรได้ถวายการสอนสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชในบทบาทของไมยราพย์ ตอนไมยราพย์สะกดทัพการถวายการสอนในครั้งนี้นักครูจตุพรถือว่าเป็นเกียรติประวัติของวงศ์ตระกูลเป็นอย่างยิ่ง

ภาพที่ 10 ครูจตุพรถ่ายรูปร่วมกับสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามกุฎราชกุมาร

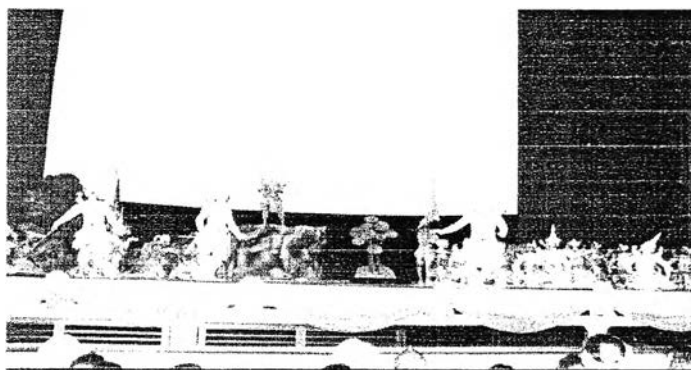
ขณะเตรียมออกแสดง ณ โรงเรียนจิตรลดา
สำเนาจากรูปภาพของ ครูจตุพร รัตนวรหะ

นอกจากนี้ครูจตุพรยังเป็นอาจารย์พิเศษของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีหน้าที่สอนและฝึกหัดโจนของมหาวิทยาลัย หรือที่เรียกกันว่า โจนธรรมศาสตร์ นั้นเองซึ่งอยู่ในความอุปถัมภ์ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช

ภาพที่ 11 ครูจตุพรแสดงทำรำเพลงหน้าพาทย์องค์พระพิราพ ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปี พ.ศ.2536

สำเนาจากรูปภาพของ ครูจตุพร รัตนวราหะ

ภาพที่ 12 ครูจตุพรกับการแสดงโจนของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปี พ.ศ.2545

สำเนาจากรูปภาพของ ครูจตุพร รัตนวราหะ

ครูจตุพรนอกจากจะมีความสามารถในด้านการสอนทางภาคปฏิบัติแล้ว ครูจตุพรยังได้รับมอบหมายให้ทำการสอนในภาคทฤษฎีศิลป์อีกด้วย รายวิชาภาคทฤษฎีศิลป์ที่ครูจตุพรได้รับมอบหมายให้ทำการสอนนั้นประกอบไปด้วยวิชาเพลงหน้าพาทย์ วิชาสีและลักษณะหัวโขน และวิชาบุคคลสำคัญในวงการนาฏศิลป์ไทย (สัมภาษณ์ จตุพร รัตนวราหะ 13 มีนาคม 2546)

บทบาทที่สำคัญอีกบทบาทหนึ่งที่ครูจตุพรได้รับในช่วงของการปฏิบัติการสอนก็คือ การถ่ายทอดกระบวนการทำรำในบทบาทของตัวักษ์ทุกตัว ที่ใช้ประกอบในการแสดงซึ่งไม่มีเนื้อหาในการเรียนการสอนของบทเรียน บทบาทเหล่านี้ไม่มีการจดบันทึกทำรำไว้เป็นลายลักษณ์อักษรมีแต่เพียงการถ่ายทอดจากบุคคลหนึ่ง ไปสู่อีกบุคคลหนึ่งซึ่งการถ่ายทอดในลักษณะนี้มีมาตั้งแต่สมัยโบราณก็ว่าได้

จากข้อมูลข้างต้นที่ผู้วิจัยได้นำมาประมวล กล่าวได้ว่าครูจตุพร รัตนวราหะ เป็นผู้มีความประสพการณ์ทางด้านการเรียนการสอน ทั้งภาคปฏิบัติและทฤษฎี และยังเป็นผู้สืบทอดกระบวนการทำรำที่ได้รับจากโบราณจารย์ถ่ายทอดให้กับศิษย์รุ่นต่อ ๆ มา ถือได้ว่าครูจตุพรเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยเพิ่มบุคลากรทางด้านนาฏศิลป์ไทยซึ่งในปัจจุบันเป็นทั้งครูและศิลปิน อยู่ในสังกัดกรมศิลปากร และตามสถานศึกษาทั่วไป เช่น

1. นายสมศักดิ์ ทัดดี	อาจารย์ 3 ระดับ 8 วิทยาลัยนาฏศิลป์
2. นายประเมษฐ บุญยะชัย	อาจารย์ 3 ระดับ 8 วิทยาลัยนาฏศิลป์
3. นายประดิษฐ์ ศิลปสมบัติ	อาจารย์ 2 ระดับ 7 วิทยาลัยนาฏศิลป์
4. นายจุลชาติ อรัญยะนาถ	อาจารย์ 2 ระดับ 6 วิทยาลัยนาฏศิลป์
5. นายปรีชา ศิลปสมบัติ	อาจารย์ 2 ระดับ 7 วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่
6. นายพงษ์เทพ กลิ่นรูป	อาจารย์ 2 ระดับ 5 วิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย
7. นายคำรณ จำนงค์วัย	อาจารย์ 2 ระดับ 5 วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี
8. นายเชาวนาท เฟื่องสุข	อาจารย์ 2 ระดับ 5 วิทยาลัยนาฏศิลป์ลพบุรี
9. นายคำรงค์ศักดิ์ นาฏประเสริฐ	อาจารย์ 2 ระดับ 7 วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง
10. นายวัลลภ พุ่มระชัญญ์	อาจารย์ 2 ระดับ 5 วิทยาลัยนาฏศิลป์สุพรรณบุรี
11. นายคำรณ สุนทรานนท์	อาจารย์ประจำภาควิชานาฏศิลป์ไทย สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล
12. นายสุรเชษฐ์ เฟื่องฟู	นาฏศิลป์ 7 สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์
13. นายสถาพร ขาวรุ่งเรือง	นาฏศิลป์ 6 สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์
14. นายเจตน์ ศรีอำววม	นาฏศิลป์ 6 สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์

15. นายพหลยุทร กนิษฐบุตร อาจารย์ 1 ระดับ 4 วิทยาลัยนาฏศิลป์

2.2.3 ช่วงของการเป็นผู้บริหาร

ครูจตุพร รัตนวราหะ เข้าสู่สายงานการบริหารด้วยตำแหน่งหัวหน้าหมวดโขน ของวิทยาลัยนาฏศิลป์ ในปี พ.ศ. 2510 ทำหน้าที่ควบคุมดูแลการเรียนการสอนตลอดจนการปฏิบัติงานของหมวดโขนทั้งหมด ซึ่งหมวดโขนจะประกอบไปด้วยฝ่ายพระ ยักษ์ และลิง นอกจากนี้ครูจตุพรยังมีส่วนร่วมในการดำเนินงานการแสดงของหมวดโขนอีกด้วยไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการคัดเลือกตัวผู้แสดง การกำกับบท การกำกับเวที การกำกับการแสดง หรือแม้แต่การประสานงานการแสดงต่างๆ ตามที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย การดำเนินงานในส่วนของผู้บริหารในตำแหน่งหัวหน้าหมวดโขนของครูจตุพรเป็นไปด้วยความเรียบร้อย จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2522 ครูจตุพรได้รับคำสั่งจากกรมศิลปากรให้ย้ายไปช่วยราชการที่วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง ปฏิบัติราชการตำแหน่งอาจารย์ 2 ระดับ 5 และดำรงตำแหน่งเป็นผู้ช่วยผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง ปฏิบัติหน้าที่รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง จนได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง ในปี พ.ศ. 2526 ในระหว่างที่ครูจตุพรดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทองนั้น ครูจตุพรได้สร้างผลงานไว้มากมายไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาวิทยาลัย การสนับสนุนกิจกรรมการแสดงต่างๆ เพื่อเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม มีการจัดการแสดงประเภทต่างๆ เนื่องในวันสำคัญร่วมกับหน่วยงานในจังหวัดอ่างทอง เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ในการแสดงทุกครั้งหากเป็นการแสดงโขนครูจตุพรจะแสดงร่วมกับคณะครู อาจารย์ นักเรียน นักศึกษาของวิทยาลัยทุกครั้ง โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชน หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ที่สำคัญคือ เพื่อให้กลุ่มเยาวชนของไทยได้เห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมที่มีมาแต่โบราณ อีกทั้งยังเป็นการประชาสัมพันธ์วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทองให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปอีกด้วย

นอกจากนี้ครูจตุพรได้จัดทำโครงการ “สังคีตศาลา” ขึ้นกิจกรรมของโครงการดังกล่าวเป็นการจัดให้มีการแสดงในรูปแบบต่างๆ เช่น การบรรเลงดนตรีไทย การแสดงโขน ละคร การแสดงระบำประเภทต่างๆ ในวิทยาลัยขึ้นเดือนละ 1 ครั้ง โดยมีวัตถุประสงค์คือ เพื่อให้ให้นักเรียน นักศึกษาได้รับประสบการณ์ตรงจากการแสดง อีกทั้งเป็นยังการแนะแนวให้ประชาชนทั่วไปเกิดความสนใจนำบุตรหลานเข้ามาศึกษาต่อที่วิทยาลัย ต่อมาในปี พ.ศ. 2531 ครูจตุพรได้ย้ายไปดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย ในการดำรงตำแหน่งในครั้งนี้นักครูจตุพรมีบทบาทในการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยในรูปแบบต่างๆ อยู่เป็นประจำ ไม่ว่าจะเป็นการจัดการแสดงแสวงสี่ เสียง การแสดงโขน ละคร เนื่องมาจากจังหวัดสุโขทัยได้ชื่อว่าเป็นเมืองประวัติศาสตร์และการ

ท่องเที่ยว วิทยาลัยจึงมักได้รับมอบหมายให้จัดการแสดงต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองอยู่เป็นประจำ และในบางครั้งครูจตุพรยังได้แสดงร่วมกับคณะครู อาจารย์ นักเรียน นักศึกษาของวิทยาลัย ตลอดจน ข้าราชการและบุคคลทั่วไปของจังหวัดสุโขทัยอีกด้วย เช่น การแสดงแสง สี เสียง เรื่อง เมือง พอกุสุโขทัย และในขณะที่ครูจตุพรดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัยอยู่นั้นครูจตุพรยังได้มีบทบาทและส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ประดิษฐ์ผลงานการแสดงทางด้านนาฏศิลป์ชุดใหม่ๆ ของวิทยาลัยนาฏศิลป์สุโขทัย ซึ่งมีลำดับ ดังต่อไปนี้

- ฟ็อนตะกัน พ.ศ. 2533
- ระบายบุญจรงค์ พ.ศ. 2534
- ฟ็อนลือล่องน่าน พ.ศ. 2536
- ไร่บาศรีธันาลัย พ.ศ. 2537

นอกจากครูจตุพรจะปฏิบัติราชการในตำแหน่งผู้บริหารของวิทยาลัยแล้ว ครูจตุพรยังได้รับความไว้วางใจจากหน่วยงานต้นสังกัดและหน่วยงานอื่นให้ปฏิบัติหน้าที่อีกมากมาย เช่น

- ที่ปรึกษากำหนดตำแหน่งข้าราชการพลเรือนและข้าราชการครู
- คณะกรรมการคัดเลือกให้ทุนการศึกษามูลนิธิรินริศรานุกัดติวงส์
- อนุกรรมการข้าราชการครูกรมศิลปากร
- อนุกรรมการข้าราชการครูผู้ทรงคุณวุฒิของจังหวัดสุโขทัย
- กรรมการครูสภาจังหวัดสุโขทัย
- กรรมการกองทุนเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ
- ประธานองค์กรกลางการเลือกตั้งจังหวัดสุโขทัย
- รองผู้อำนวยการหน่วยการสอนมหาวิทยาลัยนเรศวร
- รองประธานสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ
- สมาชิกสมัชชาแห่งชาติ

ครูจตุพร รัตนวราหะ รับราชการจนกระทั่งเกษียณอายุราชการ เมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2540 ที่วิทยาลัย นาฏศิลป์สุโขทัย ในตำแหน่งผู้อำนวยการ ระดับ 9 เมื่อครูจตุพรเกษียณอายุราชการ กรมศิลปากร ได้เห็นคุณค่าความรู้ความสามารถของครูจตุพรซึ่งถือได้ว่าเป็นศิลปินบรมครูทางฝ่ายยักษ์อีกท่านหนึ่งก็ว่าได้ จึงแต่งตั้งให้ครูจตุพรดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการด้านนาฏศิลป์ไทย สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากร โดยมีหน้าที่เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำและถ่ายทอดวิชาความรู้เกี่ยวกับการแสดงนาฏศิลป์ไทยให้กับเยาวชนรุ่นหลังที่สนใจในศิลปะสาขานี้ทั้งในประเทศ

และต่างประเทศโดยเฉพาะบทบาทของตัวอักษร นอกจากนี้ครูจตุพรยังเป็นอาจารย์พิเศษสอนวิชาปฏิบัติสาขาโยนัยกัษ ในระดับปริญญาตรีของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์อีกด้วย

ภาพ ที่ 13 ครูจตุพรดำรงตำแหน่งอาจารย์พิเศษสอนในสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ปี พ.ศ.2545
 ตำนานจากรูปภาพของ ครูจตุพร รัตนวราหะ

2.3 ผลงานของครูจตุพร

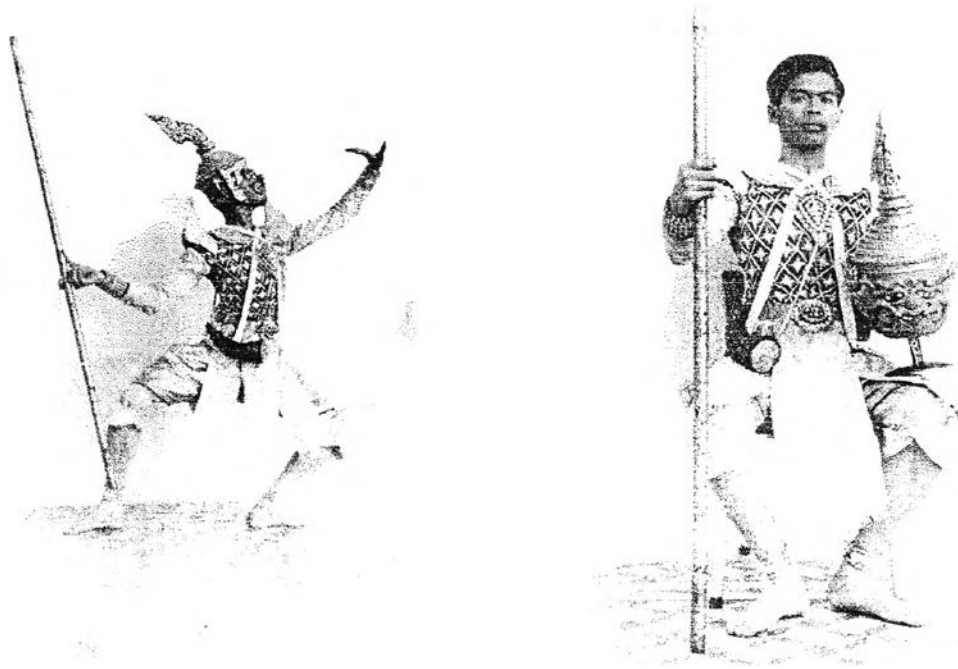
ผลงานของครูจตุพรมีอยู่มากมายโดยเฉพาะผลงานทางด้านการแสดง ในการศึกษาในครั้งนี้อย่างได้แบ่งผลงานของครูจตุพรออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ผลงานด้านการแสดงกับผลงานทางวิชาการ

2.4.1 ผลงานด้านการแสดง

ผลงานของครูจตุพรด้านการแสดงมีมากมายไม่ว่าการแสดงโจน การแสดงละคร หรือแม้แต่การแสดงระบำเบ็ดเตล็ดต่างๆ

ผลงานด้านการแสดงโจนนั้นครูจตุพรออกแสดงครั้งแรกปี พ.ศ. 2492 ในบทบาทของเสนายักษ์และกาลสูร ซึ่งในขณะนั้นครูจตุพรเพิ่งจะเข้ามาศึกษาในโรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์เท่านั้น

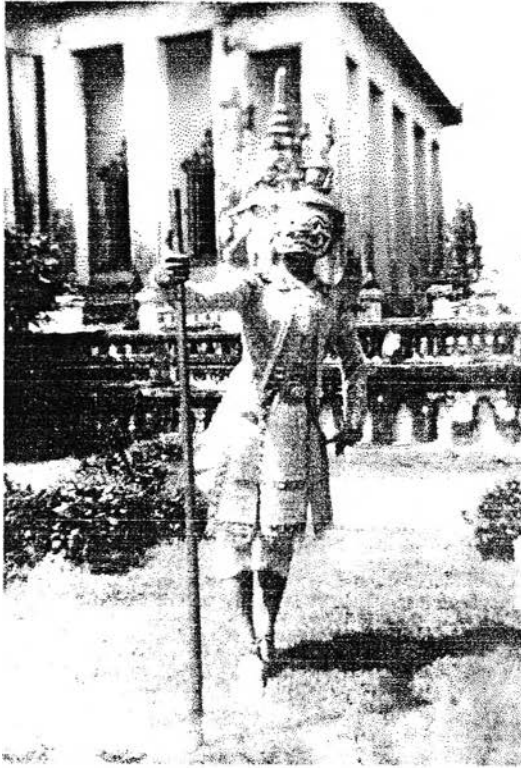
พ.ศ. 2493 - พ.ศ. 2497	แสดงเป็น	มโหธร พิเภก พญาทูลย์ ตรีเศียร แสงอาทิตย์ ไมยราพย์ สหัสเดชะ	เปาวนาสูร กุมภกรรณ พญาขร มังกรกัณฐ์ อินทรชิต รามสูร
พ.ศ. 2498	แสดงเป็น	ทศกัณฐ์ครั้งแรกตอน	ออก
พ.ศ. 2499 เป็นต้นไป	แสดงเป็น	ทศกัณฐ์ในตอนต่างๆ เช่น ถวยลิง ขัณฑ์พิเภก ชุกล่อง ดวงใจ และนางลอย (สัมภาษณ์จตุพร รัตนวราหะ 2 เมษายน 46)	กราวตรวจพลและขกรบ

ภาพที่ 14 ครูงตุพรรับบทบาทของไมยราพย์ ปี พ.ศ.2496
ในการแสดงโขน เรื่อง รามเกียรติ์ ตอน ไมยราพย์สะกดทัพ
ถ่ายมาจากรูปภาพของ ครูงตุพร รัตนวราหะ

ภาพที่ 15 ครูงตุพรรับบทบาทของกุมภกรรณ ปี พ.ศ.2497
ในการแสดงโขน เรื่อง รามเกียรติ์ ตอน ตีกุมภกรรณ
ถ่ายมาจากรูปภาพของ ครูงตุพร รัตนวราหะ

ประมาณปี พ.ศ.2499

ประมาณ ปี พ.ศ.2537

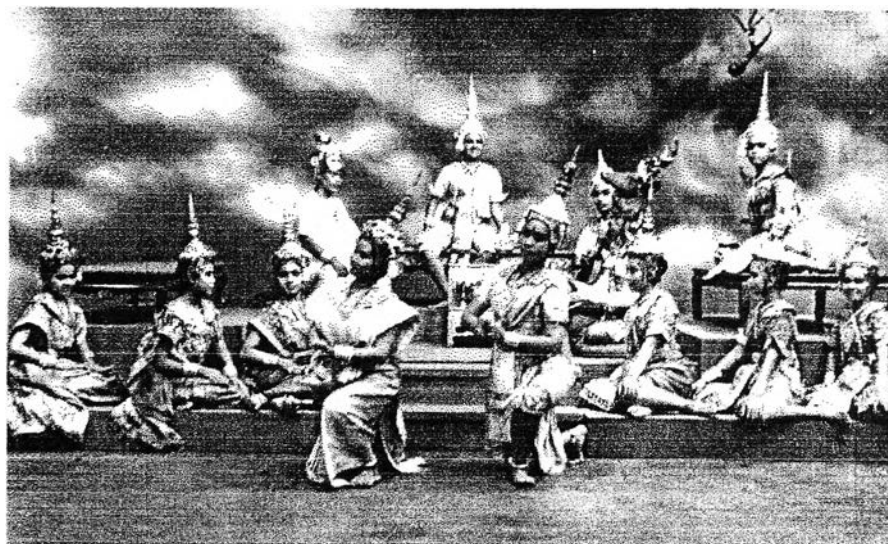
ภาพที่ 16 กรูงตุพรรับบทบาทของสหัสเดชะ
ในการแสดงโขน เรื่อง รามเกียรติ์ ตอน สีกสามทัพ
สำเนาจากรูปภาพของ กรูงตุพร รัตนวราหะ

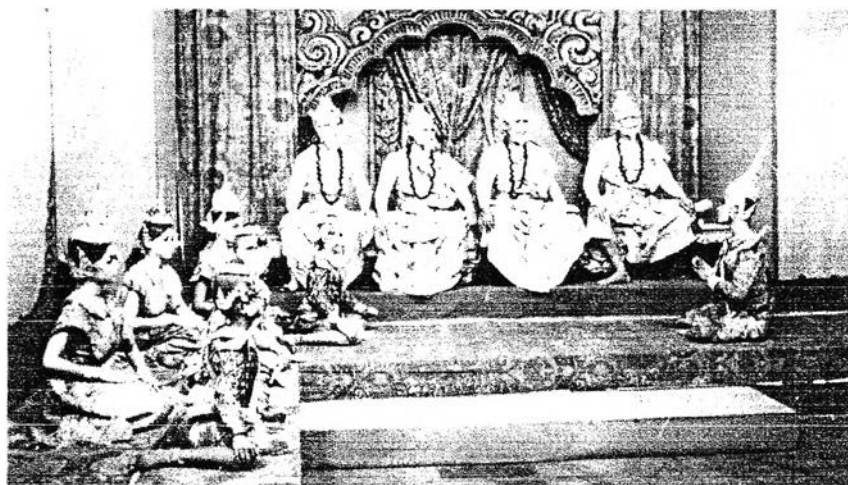
ภาพที่ 17 ครูจตุพรรับบทบาทของปรีศุราม ประมาณปี พ.ศ.2499
ในการแสดงเบิกโรง ชุด พระคณศรวิเสียงา
ถ่ายมาจากรูปภาพของ ครูจตุพร รัตนวราหะ

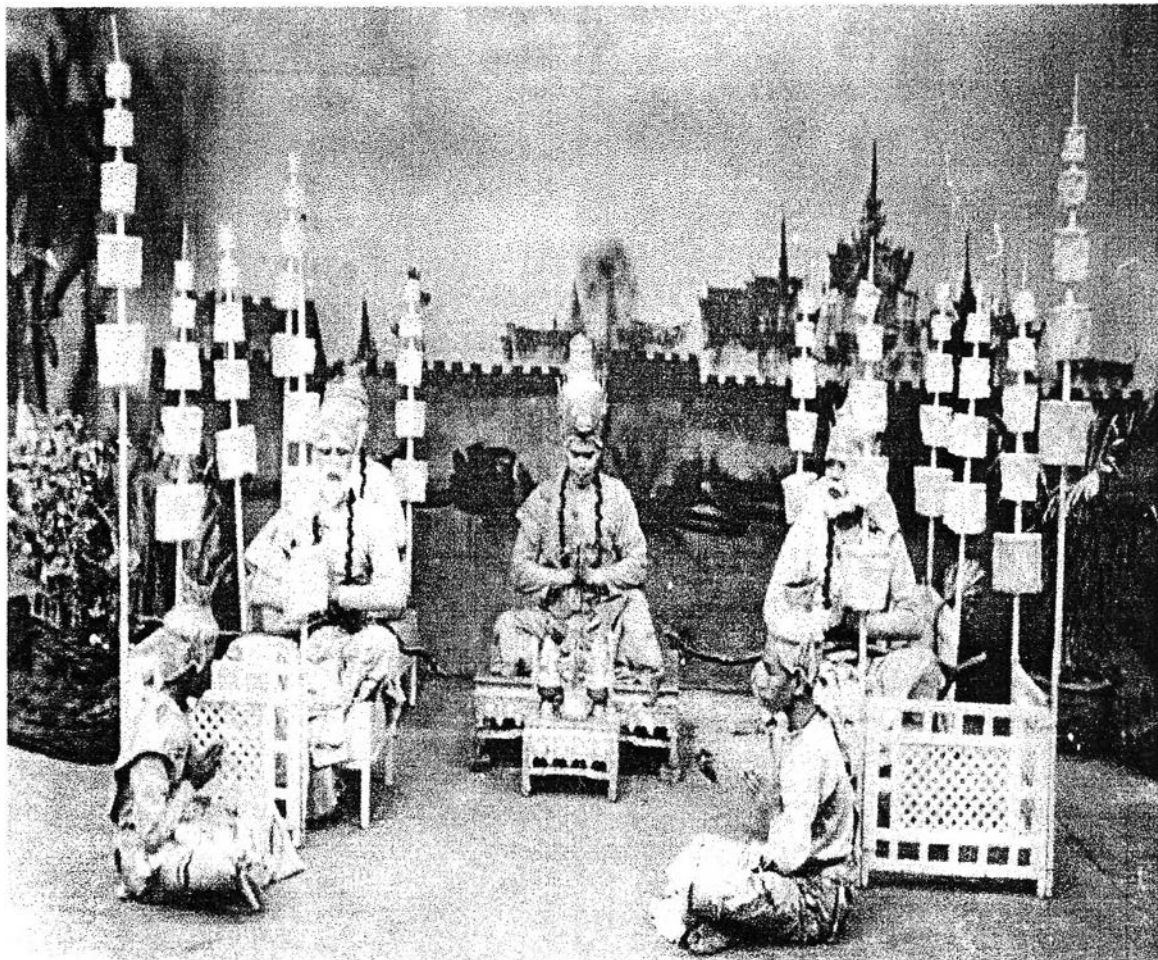
ภาพที่ 18 ครูจตุพรรับบทบาทของทศกัณฐ์ ประมาณปี พ.ศ.2500
ในการแสดงโขน เรื่อง รามเกียรติ์ ตอน นางลอย
ถ่ายมาจากรูปภาพของ ครูจตุพร รัตนวราหะ

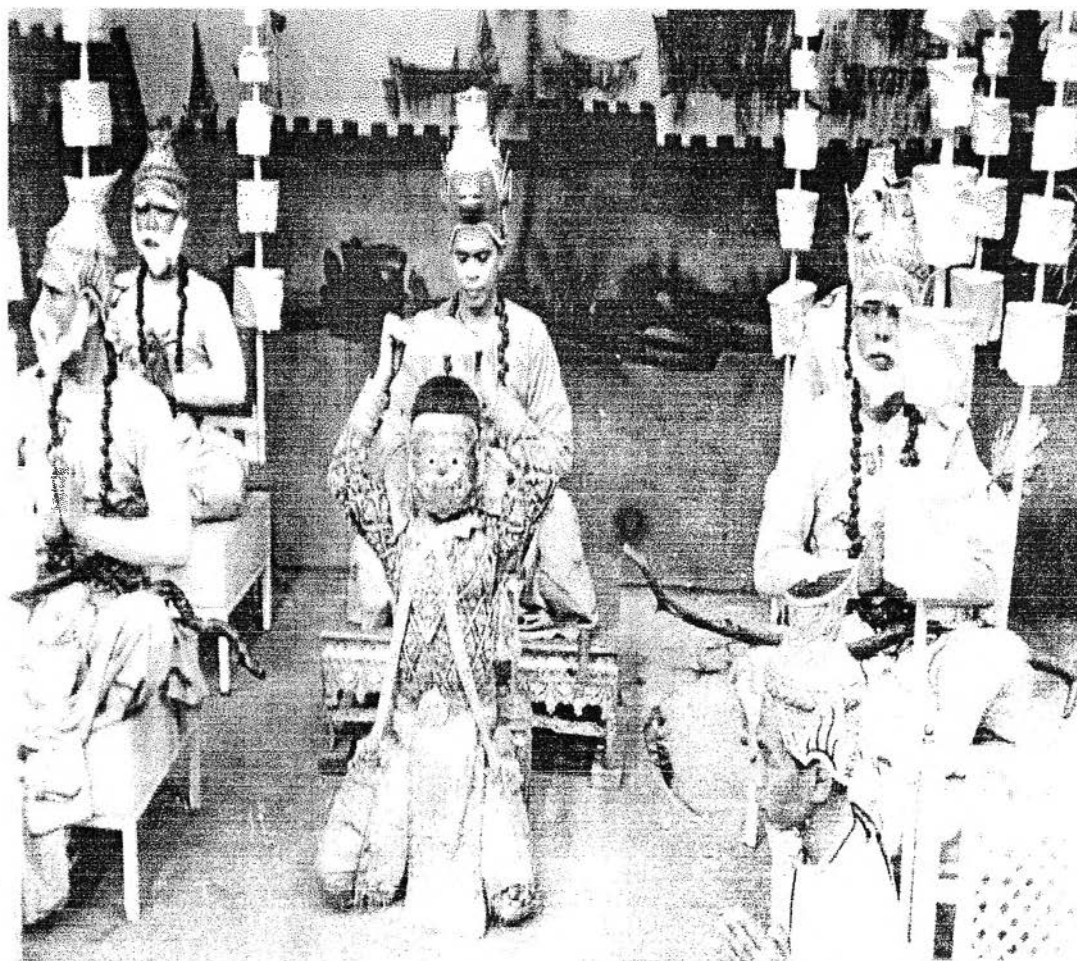
ภาพที่ 19 ครูงตุพรรับบทบาทเป็นพระภคตาธิ ประมาณปี พ.ศ.2502
 ในการแสดง ชุด ตำนานพระโค
 สำเนาจากรูปภาพของ ครูงตุพร รัตนวราหะ

ภาพที่ 20 ครูงตุพรรับบทบาทของพระฤาษี ประมาณปี พ.ศ.2506
 ในการแสดงโขน เรื่อง रामเกียรติ์ ตอน ปราบกานาสูร
 สำเนาจากรูปภาพของ ครูงตุพร รัตนวราหะ

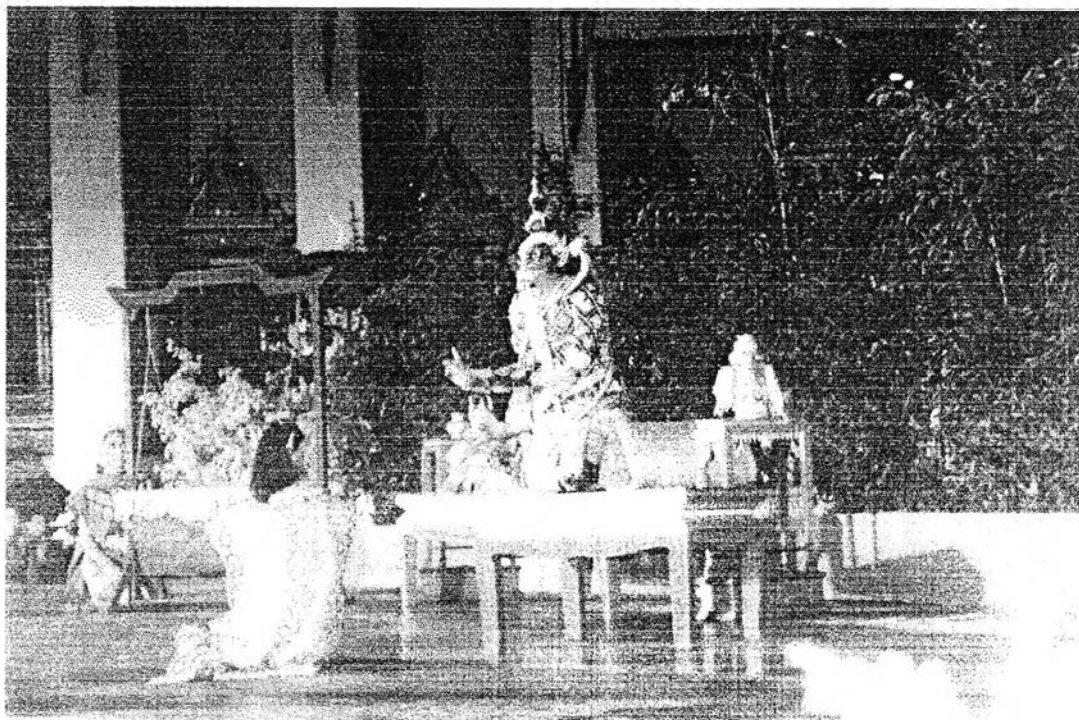
ภาพที่ 21 ครูจตุพรรับบทบาทของพระฤๅษีกลไกโกฏ
ในการแสดงโขน เรื่อง รามเกียรติ์ ตอน นางมณโฑหุงน้ำทิพย์
สำเนาจากรูปภาพของ ครูจตุพร รัตนวราหะ

ภาพที่ 22 ครูจตุพรรับบทบาทของพระฤๅษีไกโถ
ในการแสดงโขน เรื่อง รามเกียรติ์ ตอน นางมณโฑหุงน้ำทิพย์
สำเนาจากรูปภาพของ ครูจตุพร รัตนวราหะ

ภาพที่ 23 ครูจตุพรรับบทบาทของทศกัณฐ์
 ในการแสดงโขน เรื่อง รามเกียรติ์ ตอน ทศกัณฐ์เกี่ยวนางสีดาแปลง
 เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพนางสาวจำเรียง พุฒประดับ ป.ม.,ท.ช.ศิลปินแห่งชาติ
 สาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์การละคร)
 ตำแหน่งกรุปภาพของ ครูจตุพร รัตนวราหะ

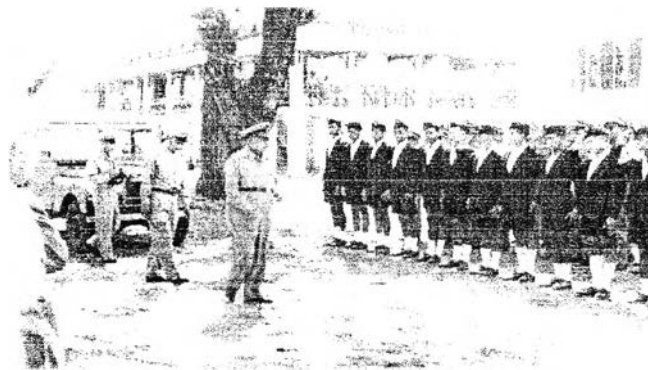
ภาพที่ 24 ครูจตุพรรับบทบาทของทศกัณฐ์
ในการแสดงโขน เรื่อง รามเกียรติ์ ตอน นางลอย ณ สังกัดศาลา ปี พ.ศ. 2543
สำเนาจากรูปภาพของ ครูจตุพร รัตนวราหะ

นอกจากครูจตุพรจะมีผลงานการแสดงโขนตามบทบาทที่ได้รับภายในประเทศแล้ว ครูจตุพรยังมีโอกาสไปแสดงยังต่างประเทศอีกด้วยโดยเฉพาะในบทของทศกัณฐ์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมและประชาสัมพันธ์ให้ทั่วโลกได้รู้จักศิลปะในสาขานี้ของประเทศไทยมากยิ่งขึ้น โดยมีลำดับที่ไปทำการแสดงดังนี้

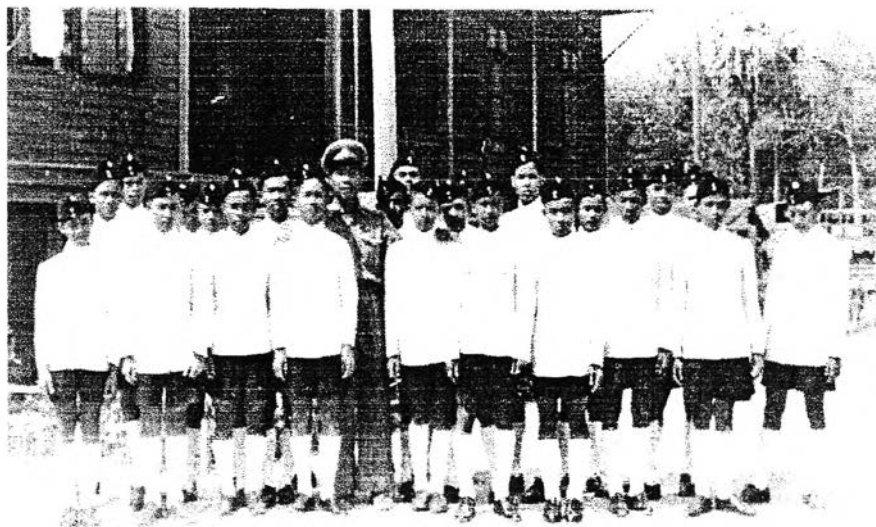
พ.ศ. 2499	ประเทศพม่า
พ.ศ. 2500	ประเทศลาว
พ.ศ. 2503	ประเทศพม่า
พ.ศ. 2504	ประเทศฟิลิปปินส์ – มาเลเซีย
พ.ศ. 2511	ประเทศญี่ปุ่น

พ.ศ. 2512	ประเทศเคนมาร์ก
พ.ศ. 2513	ประเทศเยอรมันและประเทศญี่ปุ่น
พ.ศ. 2514	ประเทศอินโดนีเซีย
พ.ศ. 2515	ประเทศออสเตรเลีย
พ.ศ. 2517	ประเทศสวีเดน – เคนมาร์ก
พ.ศ. 2518	ประเทศสาธารณรับประชาชนจีน
พ.ศ. 2520	ประเทศญี่ปุ่น
พ.ศ. 2525	ประเทศในกลุ่มยุโรป ออสเตรเลีย ฮังการี ยูโกสลาเวีย ปารีส อังกฤษ เบลเยียม เนเธอร์แลนด์ เยอรมัน สวิสเซอร์แลนด์ อิตาลี และฝรั่งเศส
พ.ศ. 2527	ประเทศออสเตรเลีย
พ.ศ. 2532	ประเทศแคนาดา
พ.ศ. 2533	ประเทศสิงคโปร์
พ.ศ. 2539	ประเทศเกาหลีใต้

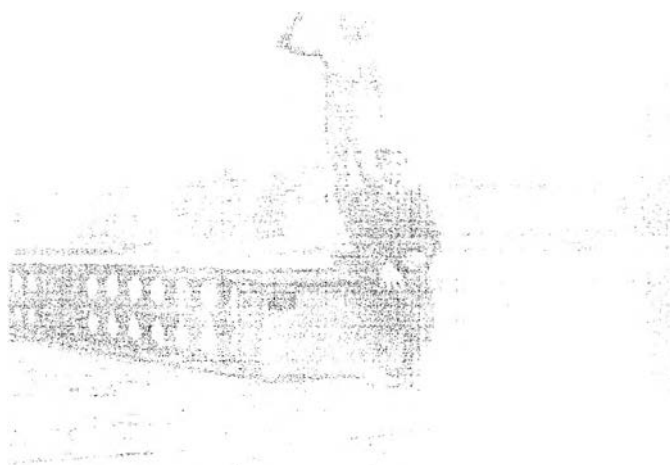
จากการที่ครูจตุพรได้ผ่านประสบการณ์การแสดงที่ต่างประเทศ จึงทำให้มีโอกาสชมการแสดงของประเทศต่างๆ ครูจตุพรได้สังเกตเห็นรูปแบบการแปรแถว เทคนิค แสง สี เสียง ตลอดจนวิธีการบริหารงานการแสดงตามขั้นตอนต่างๆ ของต่างประเทศ แล้วนำกลับมาประยุกต์ใช้กับการแสดงนาฏยศิลป์ไทยได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

ภาพที่ 25 ครูจตุพรเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ณ ประเทศพม่า
วันที่ 12 – 17 มีนาคม พ.ศ. 2498
สำเนาจากรูปภาพของ ครูจตุพร รัตนวราหะ

ภาพที่ 26 ครูจตุพรเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ณ ประเทศลาว
วันที่ 21 มกราคม-1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2500
สำเนาจากรูปภาพของ ครูจตุพร รัตนวราหะ

ภาพที่ 27 ครูจตุพรเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ณ ประเทศเดนมาร์ก
พ.ศ. 2512
สำเนาจากรูปภาพของ ครูจตุพร รัตนวราหะ

ภาพที่ 28 ครูจตุพรเผยแพร่วิดีทัศน์วัฒนธรรม ณ ประเทศญี่ปุ่น

วันที่ พ.ศ. 2513

ตำแหน่งจากรูปภาพของ ครูจตุพร รัตนวราหะ

ภาพที่ 29 ครูจตุพรเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ณ ประเทศจีน
วันที่ พ.ศ. 2518

ตำนานจากรูปภาพของ ครูจตุพร รัตนวราหะ

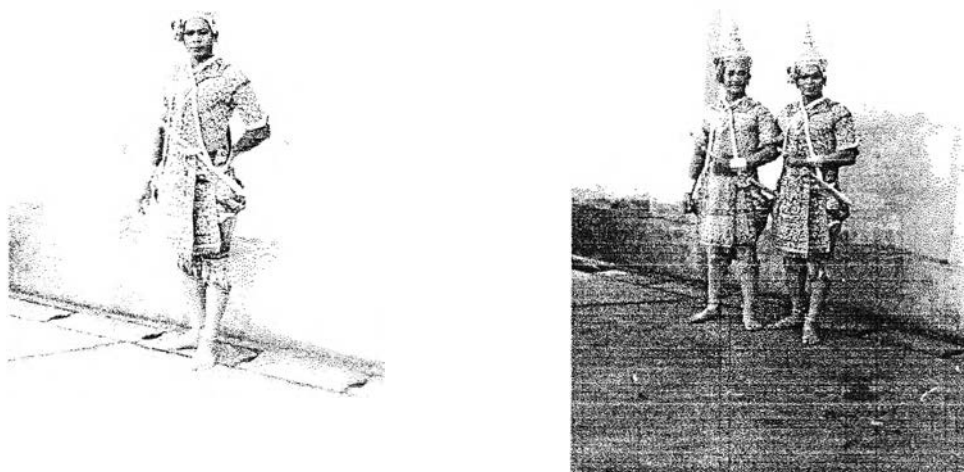
นอกจากครูจตุพรจะมีชื่อเสียงจากการแสดงโขนในบทบาทของตัวยักษ์แล้วครูจตุพรยังได้รับความนิยมจากบทบาทพิเศษ คือ บทบาทของม้าอุปการจากการแสดงโขนตอนปล่อยม้าอุปการ โดยได้รับการถ่ายทอดกระบวนท่าจาก ท่านผู้หญิงแก้ว สนิทวงศ์เสนี ณ ออยุธยา

ผลงานการแสดงละคร นอกจากผลงานการแสดงโขนแล้วครูจตุพรยังมีผลงานการแสดงละครอีกด้วย โดยท่านมีผู้หญิงแก้วเป็นผู้คัดเลือกและถ่ายทอดกระบวนท่ารำให้ด้วยตัวเอง การแสดงละครที่สร้างชื่อเสียงให้ครูจตุพรไม่น้อยไม่กว่าการแสดงในบทบาทของยักษ์นั้น คือ การแสดงละคร เรื่อง เงาะป่า ในบทบาทของชมพูลา อันเป็นบทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ถือได้ว่าครูจตุพรเป็นตัวชมพูลาตัวแรกของกรมศิลปากรก็ได้ ละครเรื่องนี้เปิดการแสดงครั้งแรก ณ โรงละครแห่งชาติ เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2507

การแสดงละครเรื่อง คาวี ในบทบาทของหลวิชัย แสดงคู่กับ นายธงไชย โพธิ์ยามย์ รับบทเป็นคาวี การแสดงละครเรื่องนี้กรมศิลปากรเปิดทำการแสดงทั้งเรื่องครั้งแรก ณ โรงละครแห่งชาติเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2513 (ตำนานธงไชย โพธิ์ยามย์ 20 ม.ค. 2546)

ภาพที่ 30 ครูจตุพรรับบทบาทของชมพลา ณ โรงละครแห่งชาติ
วันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2507
ในการแสดงละคร เรื่อง เงาะป่า
สำเนาจากรูปภาพของ ครูจตุพร รัตนวราหะ

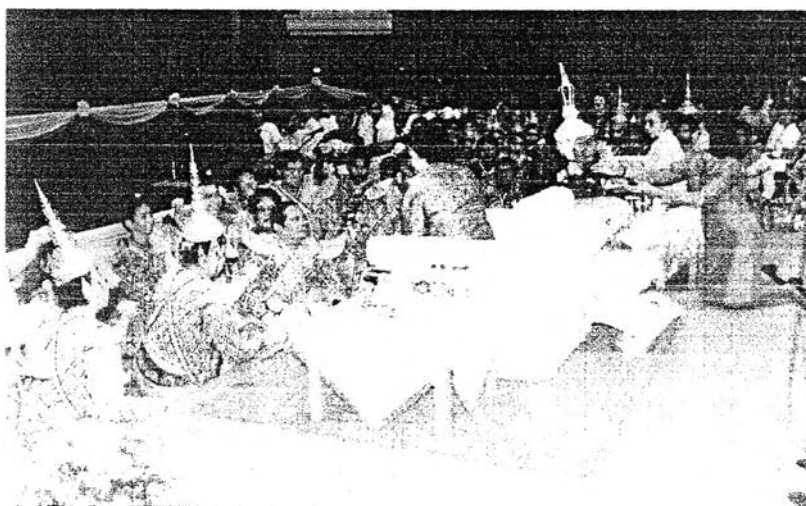
ภาพที่ 31 ครูจตุพรรับบทบาทของหลวิชัย ณ โรงละครแห่งชาติ
วันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2513
ในการแสดงละคร เรื่อง คาวี
สำเนาจากรูปภาพของ ครูจตุพร รัตนวรราชะ

ภาพที่ 32 ครูจตุพรรับบทบาทของม้า ณ โรงละครแห่งชาติ พ.ศ. 2543
ในการแสดงละคร เรื่อง รถเสน
สำเนาจากรูปภาพของ ครูจตุพร รัตนวรราชะ

นอกจากการแสดงโขนและละครดั่งที่ผู้วิจัยได้กล่าวในข้างต้นแล้ว ครูจตุพรยังมีผลงานการแสดงที่แสดงหน้าที่ประทับ ซึ่งครูจตุพรถือเป็นเกียรติประวัติอย่างยิ่งที่ได้แสดงรับใช้สถาบันพระมหากษัตริย์ (สัมภาษณ์ จตุพร รัตนวราหะ 2 เมษายน พ.ศ. 2546) โดยผู้วิจัยเรียบเรียงไว้ ดังนี้

- แสดงเป็นไมยราพย์ที่พระราชวังจักรี พ.ศ. 2510
- แสดงเป็นทศกัณฐ์ที่โรงละครแห่งชาติ พ.ศ. 2499
- แสดงเป็นพระพิราพที่หอประชุมธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2536
- แสดงเป็นทศกัณฐ์ที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย พ.ศ. 2540
- แสดงเป็นทศกัณฐ์ที่หอประชุมธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2544
- แสดงเป็นทศกัณฐ์ที่สนามพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2545

ภาพที่ 33 ครูจตุพรรับบทบาทเป็นทศกัณฐ์ ร่วมกับโขนธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2546
หน้าพระที่นั่งสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
สำเนาจากรูปภาพของ ครูจตุพร รัตนวราหะ

สำหรับการแสดงในชุดเบ็ดเตล็ดนั้นครูจตุพรมักจะได้รับคัดเลือกให้แสดงในชุดรำเดี่ยวซึ่งเป็นการแสดงที่ต้องใช้ผู้แสดงที่มีฝีมือตลอดจนลีลาในการรำรำเป็นอย่างยิ่งอันได้แก่ รำฉุยฉายทศกัณฐ์ลงสวน รำฉุยฉายหนุมานแปลง นอกจากนี้ครูจตุพรยังมีผลงานการแสดงเบ็ดเตล็ดอีกมากมายหลายชุด เช่น รำกลองยาว รำวงมาตรฐาน ระบำครุฑ เป็นต้น

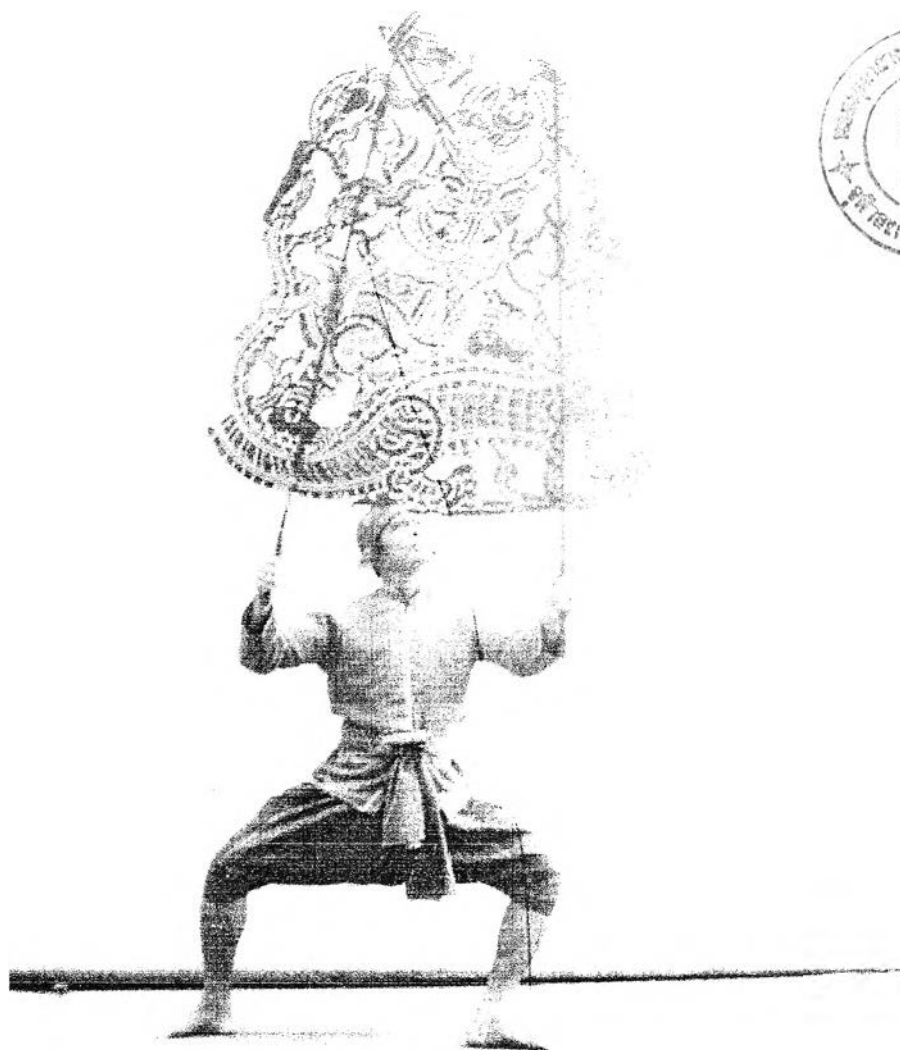

ภาพที่ 34 ครูจตุพรแสดงรำเดี่ยว ชุด ฉุยฉายหนุมาน พ.ศ. 2516

สำเนาจากรูปภาพของ ครูจตุพร รัตนวราหะ

ภาพที่ 35 ครูจตุพรแสดง ชุด ทศกัณฐ์ลงสวน พ.ศ. 2515
ต้นแบบจากรูปภาพของ ครูจตุพร รัตนวราหะ

ภาพที่ 36 ครูจตุพรแสดงการขีดหนังใหญ่ พ.ศ. 2510
สำเนาจากรูปภาพของ ครูจตุพร รัตนวราหะ

ภาพที่ 37 ครูจตุพรแสดงเบ็ดเตล็ด ชุด เกิดทิง ประมาณปี พ.ศ.2499
 สำนักอาจารย์ภาพของ ครูจตุพร รัตนวราหะ

ภาพที่ 38 ครูจตุพรแสดงระบำเบ็ดเตล็ด ชุด รำวงมาตรฐาน
 ประมาณปีพ.ศ.2502
 สำนักอาจารย์ภาพของ ครูจตุพร รัตนวราหะ

ภาพที่ 39 ครูจตุพรร่วมแสดงแสง สี เสียง เรื่อง ไห้วสามแม่ฟ้าหลวง พ.ศ.2538

ณ จังหวัดสุโขทัย

สำเนาจากรูปภาพของ ครูจตุพร รัตนวราหะ

ภาพที่ 40 ครูจตุพรร่วมแสดงแสง สี เสียง เรื่อง เมืองพ่อกูสุโขทัย

ณ อุทยานประวัติศาสตร์ จังหวัดสุโขทัย

สำเนาจากรูปภาพของ ครูจตุพร รัตนวราหะ

2.4.2 ผลงานด้านวิชาการ

นอกจากครูจตุพร รัตนวราหะ จะมีผลงานทางด้านการบริหาร และทางด้านการแสดงแล้ว ครูจตุพรยังเห็นความสำคัญในงานวิชาการ โดยนำวิชาความรู้ทางนาฏศิลป์มารวบรวมให้เป็นตำราทางวิชาการ เพราะโดยทั่วไปวิชาความรู้ทางด้านนาฏศิลป์จะไม่นิยมบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ส่วนใหญ่มักจะเป็นการถ่ายทอดความรู้จากความทรงจำจากบุคคลหนึ่งไปสู่อีกบุคคลหนึ่ง ครูจตุพรเกรงว่าระยะเวลาอาจจะทำให้ความทรงจำคลาดเคลื่อน จึงได้เขียนตำราทางวิชาการเพื่อประโยชน์ในการเรียนการสอน และใช้เป็นข้อมูลทางด้านนาฏศิลป์ ประกอบไปด้วย

- หนังสือคู่มือการฝึกหัดโขนเบื้องต้น ครูจตุพร รัตนวราหะ เรียบเรียงขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการสอนภาคปฏิบัตินาฏศิลป์โขนยักษ์ ประกอบด้วยเนื้อหาต่าง ๆ เช่น การคัดเลือกนักเรียนที่จะรับการฝึกหัดโขนยักษ์ วิธีการและประโยชน์ของการฝึกหัดเบื้องต้น แม่ท่ายักษ์ ท่า 1 – 5 และนาฏศิลป์ยักษ์ ข้อมูลเหล่านี้นอกจากจะใช้เป็นตำราทางวิชาการแล้ว ยังเป็นประโยชน์ต่อบุคลากรที่สนใจทางด้านนาฏศิลป์ไทยอีกด้วย โดยครูจตุพรนำความรู้ ประสบการณ์ที่ได้รับจากการที่เป็นนักเรียนฝึกหัดโขนยักษ์ ประสบการณ์จากการเป็นครู รวมทั้งประสบการณ์จากการเป็นศิลปินในการแสดงต่างๆ มารวบรวมบันทึกเป็นหนังสือ
- หนังสือเพลงหน้าพาทย์ ครูจตุพร รัตนวราหะ เขียนหนังสือเพลงหน้าพาทย์ขึ้นในปี พ.ศ. 2519 โดยได้เขียนถึงเนื้อหารายละเอียดต่างๆ ของเพลงหน้าพาทย์ เช่น ความหมายของเพลงหน้าพาทย์ ประเภทของเพลงหน้าพาทย์ และโอกาสที่ใช้เพลงหน้าพาทย์ เพื่อใช้เป็นหนังสือประกอบการเรียนการสอนวิชาหน้าพาทย์ (นท. 1228) ซึ่งเป็นหลักสูตรในระดับนาฏศิลป์ชั้นสูงของวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร ซึ่งครูจตุพร ในขณะที่เป็นครูผู้สอนอยู่นั้นได้รับมอบหมายให้ทำการสอนในรายวิชานี้ และเมื่อดำรงตำแหน่งวิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทองในช่วงแรก ก็ได้ทำการสอนวิชานี้ด้วยตนเอง หนังสือเพลงหน้าพาทย์นี้จึงถือว่าเป็นหนังสืออีกเล่มหนึ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนของวิทยาลัยนาฏศิลป์ทุกแห่ง และประโยชน์สำหรับบุคคลทั่วไปที่สนใจในเรื่องนี้อีกด้วย

นอกจากผลงานการเขียนหนังสือแล้ว ครูจตุพรยังมีบทบาทและหน้าที่เกี่ยวกับการวางหลักสูตรการเรียนการสอนในสาขาวิชานาฏศิลป์ไทย โดยเฉพาะเป็นกรรมการและวิทยากรในการจัดทำคู่มือการสอน นาฏศิลป์โขนยักษ์ของวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร ดังต่อไปนี้

- คู่มือการสอนนาฏศิลป์โยนยักษ์ เล่มที่ 1 เรื่อง การฝึกหัดเบื้องต้น เมื่อวันที่ 13 – 16 ตุลาคม พ.ศ. 2536 ณ วิทยาลัยนาฏศิลป์
- คู่มือการสอนนาฏศิลป์โยนยักษ์ เล่มที่ 2 เรื่อง ำตรวจพลและการรบ ในนาฏศิลป์โยน เมื่อวันที่ 10-12 ตุลาคม พ.ศ. 2537 ณ วิทยาลัยนาฏศิลป์
- คู่มือการสอนนาฏศิลป์โยนยักษ์ เล่มที่ 3 เรื่อง หน้าพาทย์ เมื่อวันที่ 12 – 15 ตุลาคม พ.ศ. 2538 ณ โรงแรมสวนปืช จังหวัดชลบุรี

ภาพที่ 41 ครูจตุพรบรรยายทางวิชาการในเรื่องการแสดงนาฏศิลป์ไทย

วันที่ 12 – 15 มกราคม พ.ศ. 2524

สำเนาจากรูปภาพของ ครูจตุพร รัตนวราหะ

2.5 เพลงหน้าพาทย์องค์พระพิราพ

เพลงหน้าพาทย์องค์พระพิราพ หรือที่เรียกสั้นว่า “ องค์พระ ” นั้นเป็นเพลงหน้าพาทย์ชั้นสูงสุดในวงการนาฏศิลป์ไทยก็ว่าได้ ในบรรดาเหล่าศิลปินทั้งหลายไม่มีใครกล้าจะต้องล่วงเกินด้วยประการใดๆ ในทางลบหู่ดูหมิ่น แม้แต่ชื่อเพลงก็จะมีอาการกล่าวถึงในกรณีที่ไม่มีความจำเป็น

ครูจตุพร รัตนวราหะ เป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับเพลงหน้าพาทย์องค์พระพิราพอันเป็นเพลงหน้าพาทย์ชั้นสูงสุดในวงการนาฏศิลป์ไทย การเกี่ยวข้องของครูจตุพรกับเพลงหน้าพาทย์องค์พระพิราพนั้น ผู้วิจัยได้แยกออกเป็น 2 กรณี คือ ในกรณีที่ได้รับการถ่ายทอดและในกรณีที่ เป็นผู้ถ่ายทอด

ในกรณีที่ได้รับการถ่ายทอดนั้นเนื่องจากครูอาคม สายาคม ผู้ได้รับพระราชทานแต่งตั้งให้เป็นประธานประกอบพิธีไหว้ครู โขน ละคร จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน เมื่อวันที่พฤหัสบดี ที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2506 ณ เวทีโรงละครพระที่นั่งอัมพรสถาน ในพระราชวังสวนดุสิต ถึงแก่อนิจกรรมที่โรงแรมโนดาด จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2525 โดยที่ยังไม่ได้ถ่ายทอดให้กับผู้ใด กรมศิลปากรจึงขาดครูผู้กระทำพิธีตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงมีพระบรมราชโองการมายังกรมศิลปากรให้ดำเนินการสรรหาบุคคลที่เหมาะสมเพื่อทรงแต่งตั้งให้เป็นประธานประกอบพิธีไหว้ครู โขน ละครต่อไป กรมศิลปากรจึงได้ดำเนินการคัดเลือกและทูลเกล้าฯ ถวายรายชื่อศิลปินอาวุโส 5 ท่านไปให้ทรงพิจารณาคัดเลือกในที่สุดทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานให้ทั้ง 5 คนดังรายชื่อต่อไปนี้

1. นายธีรยุทธ ยวงศรี
2. นายธงชัย โภชยามย์
3. นายทองสุข ทองหลิม
4. นายอุดม อังสุธร
5. นายสมบัติ แก้วสุจริต

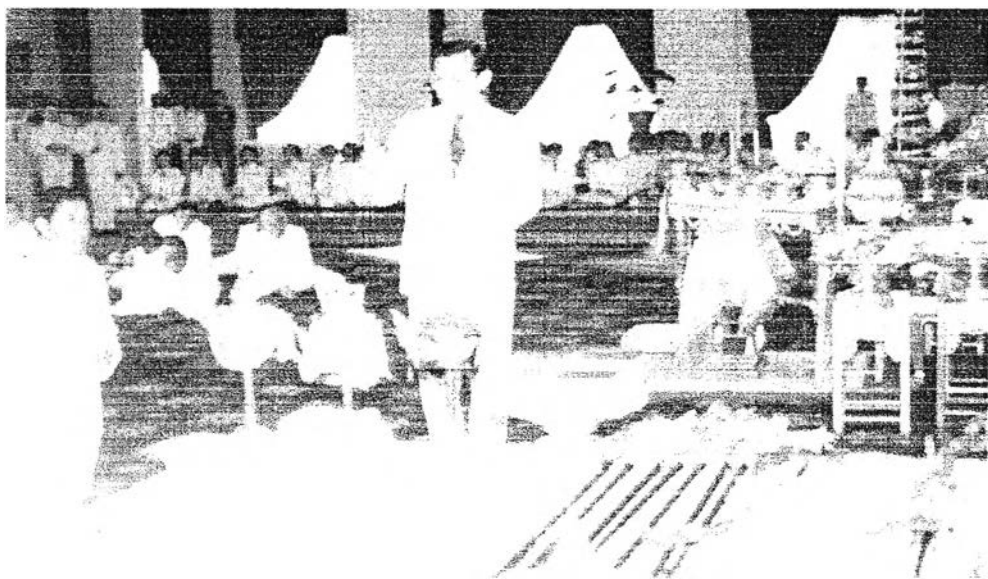
ในขณะนั้นเองปรากฏว่าทำรำเพลงองค์พระพิราพเต็มองค์ที่ทรงพระราชทานโปรดเกล้าฯ ให้นายรงภักดี (เจียร จารุจรณ) ศิลปินโขนสมัยรัชกาลที่ 6 ข้าราชการสำนักต่อให้กับศิลปินของกรมศิลปากร 4 ท่าน คือ

1. นายอาคม สายาคม
2. นายอร่าม อินทรนัญ
3. นายหยัด ช้างทอง
4. นายยอดแสง ภักดีเทวา

กำลังจะสูญหายไปเนื่องจากในขณะนั้นศิลปิน 3 ท่านได้เสียชีวิตไปแล้วคงเหลือแต่เพียงนายหยัด ช้างทอง เท่านั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นายรงภักดี (เจียร จารุจรณ) ต่อให้ศิลปินของกรมศิลปากรอีกครั้งหนึ่ง จำนวน 7 ท่าน คือ

1. นายราชมพ โทธิเวศ
2. นายชัยศ คุ่มมณี
3. นายจตุพร รัตนวราหะ
4. นายจุมพล โชติหัตต์
5. นายสุคจิตต์ พันธุ์สังข์
6. นายสมศักดิ์ ทัดติ
7. นายศิริพันธ์ อัญญาวัชระ

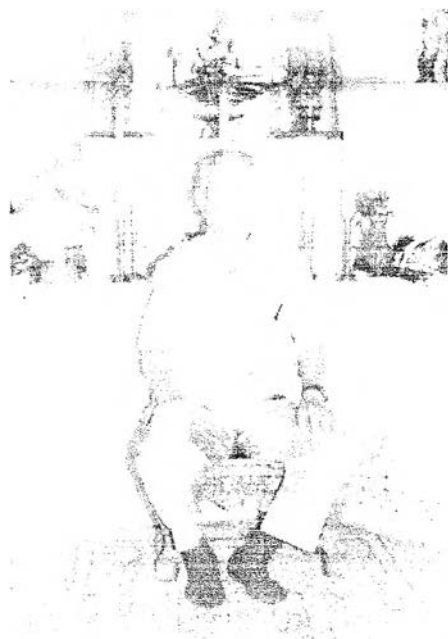
จะเห็นได้ว่าการถ่ายทอดเพลงหน้าพาทย์องค์พระพิราพในครั้งนี้ ครูจตุพรเป็นผู้หนึ่งที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เข้ารับการต่อทำรำจาก นายรง ภัคดี (เจียร จารุจรณ) ในพระราชพิธีพระราชทานครอบประธานพิธีไหว้ครู โขน ละคร ณ ศาลาศิลป์ศาลายา พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน โดยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประทับเป็นประธานในพิธีด้วยพระองค์เอง เมื่อวันที่พฤหัสบดี ที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2527 ซึ่งนับว่าเป็นความสำเร็จทางด้านนาฏศิลป์ไทยสูงสุดและเป็นเกียรติประวัติสูงสุดอีกครั้งหนึ่งในชีวิตของครูจตุพร รัตนวราหะ ก็ว่าได้ ผู้ที่จะได้รับการคัดเลือกให้รับทำรำเพลงหน้าพาทย์เพลงนี้จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถมีความเชี่ยวชาญในเรื่องนาฏศิลป์ไทยเป็นอย่างดีและที่สำคัญจะต้องเป็นที่ไว้วางใจจากครูผู้ใหญ่เป็นพิเศษอีกด้วย

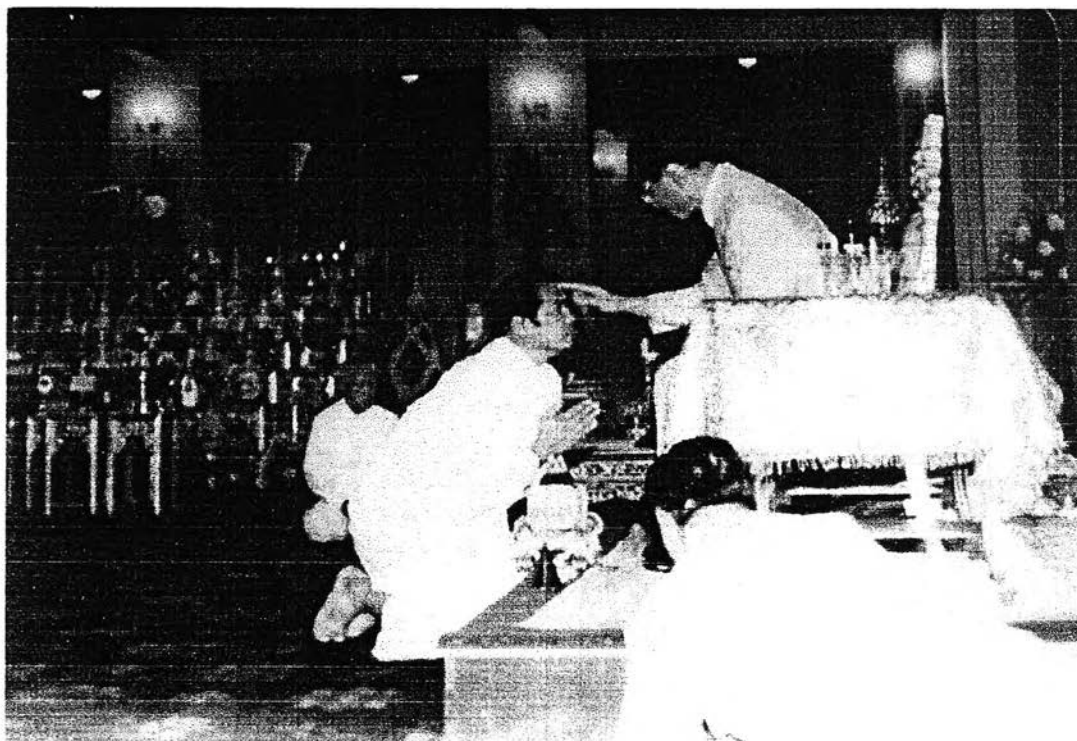
ภาพที่ 42 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงเป็นประธานในพิธี
 ตำนานจากรูปภาพของ ครูจตุพร รัตนวราหะ

ภาพที่ 43 ครูจตุพรกับการรำเพลงหน้าพาทย์องค์พระพิราพ
 ตำนานจากรูปภาพของ ครูจตุพร รัตนวราหะ

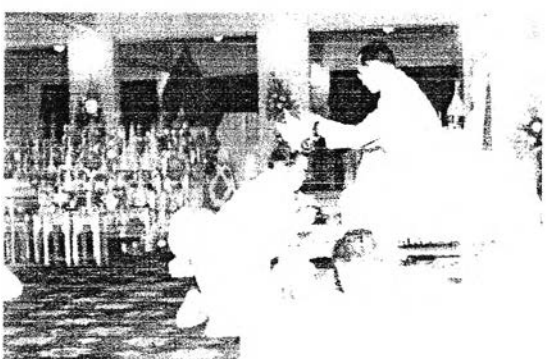
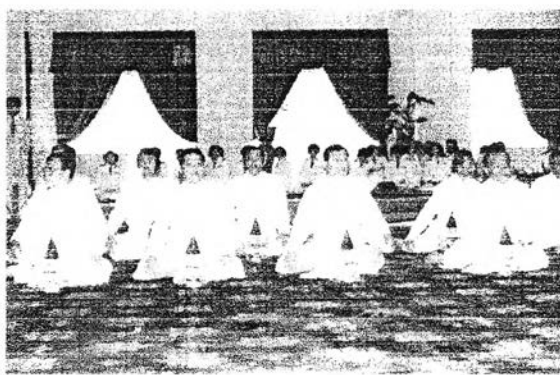
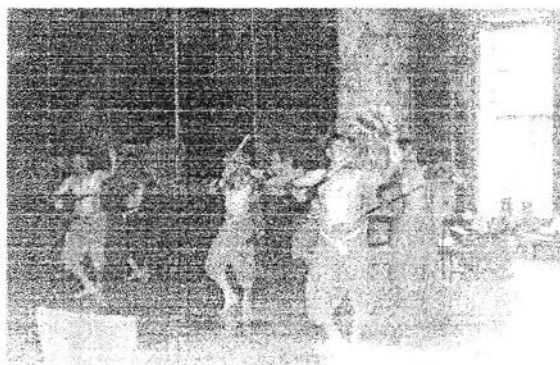
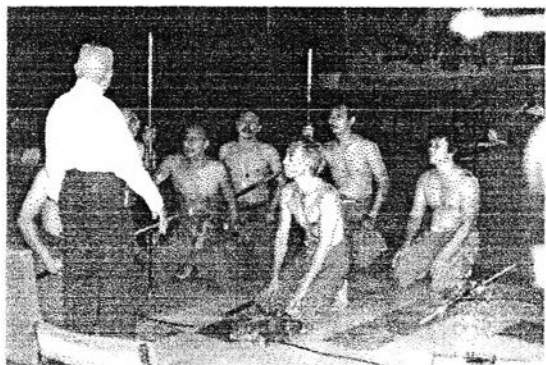
ภาพที่ 44 ครูรงักดี (เจียร จารุจรณ)
 ตำนานจากรูปภาพของ ครูจตุพร รัตนวราหะ

ภาพที่ 45 ครุฑคูพรได้รับพระราชทานโปรดเกล้าฯ ให้เข้ารับการเจิมในพิธี

วันที่ 25 ตุลาคม พ. ศ. 2527

สำเนาจากรูปภาพของ ครุฑคูพร รัตนวราหะ

ภาพที่ 46 พิธีการต่อกระบวนท่าเพลงหน้าพาทย์องค์พระพิราพ

วันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2527

สำเนาจากรูปภาพของ ครูจตุพร รัตนวราหะ

ในกรณีที่ครูจตุพรเป็นผู้ถ่ายทอดการต่อเพลงหน้าพาทย์องค์พระพิราพ การต่อเพลงหน้าพาทย์เพลงองค์พระพิราพของกรมศิลปากร ได้ถูกกำหนดขึ้นอีกครั้งโดยเนื่องมาจากการที่ศิลปินอาวุโสที่ได้รับการถ่ายทอดในครั้งก่อนหน้าได้รวมตัวกันฝึกซ้อมการแสดงเพลงหน้าพาทย์องค์พระพิราพ เพื่อแสดงในงานครบรอบปูชนียบุคคล 95 ปี นายธนิต อยู่โพธิ์ ณ โรงละครแห่งชาติ การแสดงในครั้งนั้นศิลปินที่สามารถจะทำการแสดงได้มีเพียง 4 ท่านเท่านั้น คือ ครูจตุพร รัตนวราหะ ครูสมศักดิ์ ทัดติ ครูสุจิตต์ พันธุ์สังข์ และครูชัยยศ คุ้มมณี ส่วนครูราชมโพธิ์เวส มีสุขภาพร่างกายไม่แข็งแรงในช่วงนั้น สำหรับครูศิริพันธ์ อัญญาวัชระ ได้ย้ายครอบครัวไปอยู่ที่ต่างประเทศ ครูทั้ง 2 ท่านจึงไม่สามารถแสดงได้ในครั้งนั้น จากการแสดงในครั้งนั้นทำให้ครูอาวุโสคิดที่จะทำการถ่ายทอดทำรำเพลงหน้าพาทย์องค์พระพิราพให้กับลูกศิษย์ในรุ่นต่อไป โดยคัดเลือกศิลปินที่เหมาะสมจำนวน 14 ท่าน ทูลเกล้าฯ ถวายรายชื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อทรงโปรดพิจารณาอนุญาต และในที่สุดก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานให้ทั้ง 14 คน เข้ารับการถ่ายทอดเพลงหน้าพาทย์ดังกล่าว ตามรายชื่อต่อไปนี้

1. นายประเมษฐ์ บุญชัย
2. นายดำรงศักดิ์ นาฎประเสริฐ
3. นายวิธาร จันทรา
4. นายเชาวนาท เฟื่องสุข
5. นายประดิษฐ์ ศิลปสมบัติ
6. นายปรีชา ศิลปสมบัติ
7. นายจุลชาติ อรัญยะนาค
8. นายเจตน์ ศรีอำอ่วม
9. นายสถาพร ขาวรุ่งเรือง
10. นายสุรเชษฐ์ เฟื่องฟู
11. นายสมรักษ์ นาคปลื้ม
12. นายมนัส สงฆ์ประพันธ์
13. นายวรารุช ศิริพันธ์
14. นายดิษฐ์ โพธิยารมย์

การต่อเพลงหน้าพาทย์เพลงองค์พระพิราพในครั้งนี้ได้กำหนดให้จัดขึ้นในงานพิธีไหว้ครูนาฏศิลป์ไทย ประจำปี 2545 ซึ่งตรงกับวันพฤหัสบดีที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2545 ณ โรงละครแห่งชาติ โดยมีครูสมบัด แก้วสุจริต เป็นประธานในการประกอบพิธีไหว้ครู และมีนายอาวุธ เงินชูกลิ่น อธิบดีกรมศิลปากรในขณะนั้นเป็นประธานในการจัดงาน การต่อเพลงหน้าพาทย์ใน

ครั้งนั้นครุฑเทพ โทริเวส เป็นผู้ครอบให้กับศิลปินที่เข้ารับการถ่ายทอดส่วนครุฑเทพซึ่งถือได้ว่าเป็นศิลปินอาวุโสท่านหนึ่งเป็นผู้ทำพิธีมอบ ส่วนในขั้นตอนของการต่อกระบวนทำรำนั้นก็ประกอบไปด้วยศิลปินอาวุโส 5 ท่าน คือ

1. นายราชมพ โทริเวส
2. นายจตุพร รัตนวราหะ
3. นายจุมพล โชติหัตต์
4. นายสุคจิตต์ พันธุ์สังข์
5. นายสมศักดิ์ ทัดติ

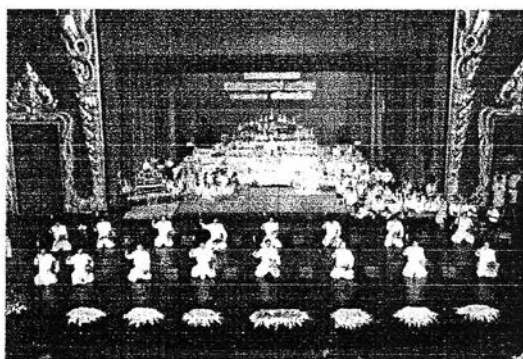
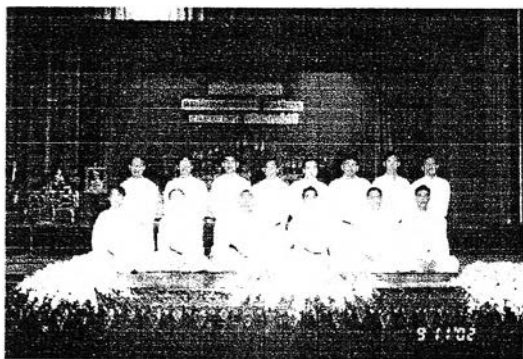
ส่วนครูชัยยศ คุ้มมณี ได้เสียชีวิตไปก่อนที่จะถึงวันในพิธีครั้งนี้ สำหรับนายศิริพันธ์ อัญญาวัชระ ศิลปินอีกท่านที่ได้รับการถ่ายทอดในรุ่นก่อนก็ใช้ชีวิตอยู่ในต่างประเทศ

ภาพที่ 47 ครูจตุพรเป็นผู้มอบในพิธีการต่อเพลงหน้าพาทย์องค์พระพิราพ

วันพฤหัสบดี ที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2545

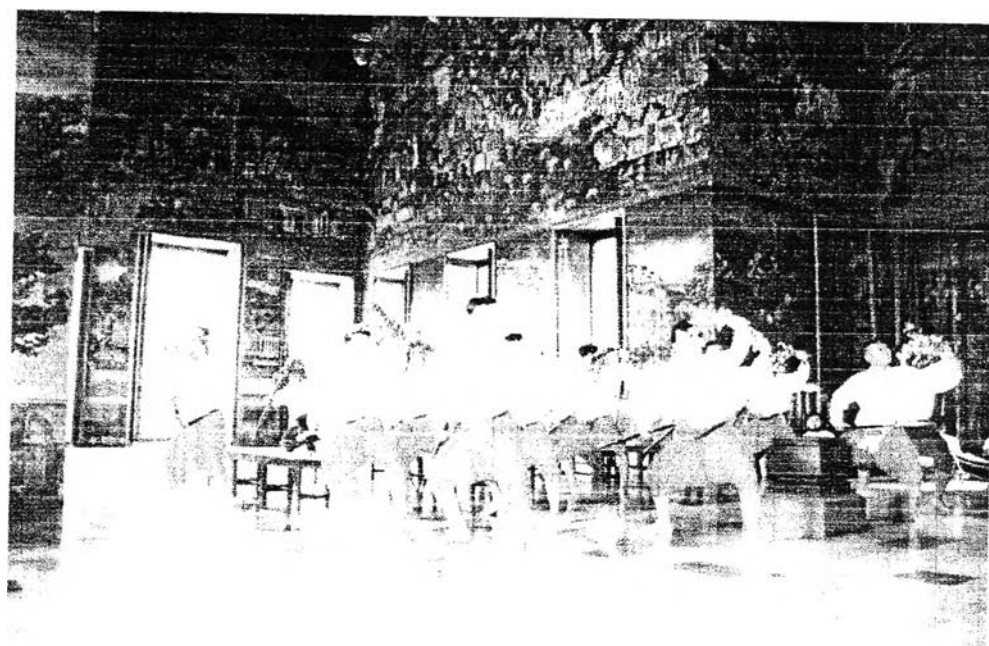
สำเนาจากรูปภาพของ ครูจตุพร รัตนวราหะ

ภาพที่ 48 ครูจตุพรเป็นครุฑทำนหนึ่งผู้ถ่ายทอดกระบวนทำรำเพลงหน้าพาทย์องค์พระพิราพ

วันพฤหัสบดี ที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2545

ถ่ายมาจากรูปภาพของ ครูจตุพร รัตนวราหะ

ภาพที่ 49 การถ่ายทอละครบวชนทำรำเพลงหน้าพาทย์องค์พระพิราพ
เดือนสิงหาคม – เดือนกันยายน พ.ศ. 2545
ตำนานากรูปภาพของ ครูจตุพร รัตนวราหะ

จะเห็นได้ว่า ครูจตุพร รัตนวราหะ เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในด้านการปฏิบัติการ สอน การแสดง และการบริหาร เป็นอย่างดี ดังจะเห็นได้จากผลงานที่ปรากฏอยู่มากมาย สิ่งหนึ่งที่ ครูจตุพร ปฏิบัติอยู่เป็นประจำ คือ การเป็นศิลปิน ครูจตุพรมีความสุขเป็นอย่างมากหากได้ออก แสดงบนเวที ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะใดครูจตุพรจะมีความเป็นศิลปินผสมผสานกับบทบาทหน้าที่อื่น อยู่เสมอ จนยากที่จะแยกออกจากกันได้ จัดได้ว่าครูจตุพรเป็นศิลปินเอกผู้หนึ่งที่มีพรสวรรค์ทาง ด้านการแสดงอย่างเต็มเปี่ยม โดยเฉพาะในบทบาทของ “ทศกัณฐ์” ครูจตุพรแสดงได้อย่างงดงาม สมบูรณ์ครบถ้วนตามกระบวนการที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรมครูในสมัยโบราณ บทบาทของ ทศกัณฐ์ที่ครูจตุพรแสดง ได้อย่างดีเยี่ยมจนได้รับความนิยมนจากผู้ชม และได้รับการยอมรับจาก บุคคลในวงการนาฏศิลป์ไทยเป็นอย่างมาก คือ บทบาทของทศกัณฐ์ ในการแสดงโขนเรื่อง รามเกียรติ์ ตอน นางลอย ซึ่งการแสดงโขนในตอนนี้จัดได้ว่าบทบาทของทศกัณฐ์เป็นบทบาทที่ แสดงได้ยากมากเนื่องจากตัวทศกัณฐ์ในตอนนี้มีลีลาท่ารำตลอดจนอารมณ์หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็น ลีลาท่ารำที่สง่างาม คู่มืออำนาจ น่าเกรงขามจากกระบวนการรำในตอนนั่งเมือง การรำรำในตอน เกี่ยวพราสาทที่แสดงออกถึงความเจ้าชู้ กรูมกริมในลักษณะที่ฝ่ายชายกำลังขอความรักจากฝ่ายหญิง กระบวนท่ารำในอารมณ์ของกิริยาการอาย เก้อเงิน ที่แสดงให้ดูดีและสวยงามได้ยาก เนื่องจากเป็น การรำรำที่ขัดกับบุคลิกลักษณะเฉพาะตัวของตัวละครที่เป็นตัวยักษ์ การรำรำตลอดจนลีลาใน การแสดงโขน ตอน นางลอย นี้แม้จะเป็นการรำรำของตัวละครที่เป็นตัวยักษ์ก็ตามแต่การรำรำ ตลอดจนลีลาที่แสดงออกมานั้นนอกจากจะต้องดูเข้มแข็งสง่างามแล้ว ลีลาท่ารำก็จะต้องแฝงไว้ ด้วยความอ่อนช้อย นุ่มนวลเพื่อความงดงามตามแบบฉบับของการแสดงนาฏศิลป์โขนอันเป็นศิลปะ ชั้นสูงของไทยอีกด้วย กระบวนท่ารำรำ และลีลาทุกสิ่งทุกอย่างครูจตุพรก็แสดงได้อย่างดีเลิศยาก ที่จะหาผู้ใดเปรียบได้ ที่สำคัญในปี พ.ศ. 2513 ครูจตุพรได้รับคัดเลือกให้แสดงเป็นทศกัณฐ์ใน บทดังกล่าว ณ โรงละครแห่งชาติ เป็นระยะเวลาจนถึง 6 เดือน ซึ่งการแสดงในครั้งนั้นถือได้ว่าเป็น ประสพการณ์อย่างดียิ่งของครูจตุพร นับได้ว่าครูจตุพรเป็นเพชรน้ำเอกของวงการนาฏศิลป์ไทย โดยเฉพาะทางฝ่ายยักษ์ก็ว่าได้ การยอมรับในความสามารถในด้านการแสดงในบทบาทของทศกัณฐ์ ของครูจตุพรมิได้มีเพียงการยอมรับภายในประเทศเท่านั้น ชาวต่างชาติที่ได้ชมครูจตุพรแสดงต่างก็ ยอมรับว่ายอดเยี่ยมเช่นกัน สำหรับองค์ประกอบที่ทำให้การแสดงของครูจตุพรในบทบาทดังกล่าว สมบูรณ์และมีความเป็นเลิศนั้น ผู้วิจัยจะขอกกล่าวไว้ในบทต่อไป